

ภาพที่ 1.1 อาณาจักรอยุธยา

ที่มา : <http://sv5.postjung.com>

ก่อนที่จะมีการสถาปนาอาณาจักรอยุธยาขึ้นมาใน พ.ศ.1893 บริเวณที่เป็นประเทศไทยปัจจุบัน ได้มีร่องรอยหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรือง ของชุมชนที่รวมตัวกันตั้งเป็นแว่นแคว้นและอาณาจักรต่าง ๆ มาก่อน ต่อมาเสื่อมโทรมลง หลังจากนั้นก็มี การรวมตัวกันของชุมชนใหม่และก่อตั้งแว่นแคว้นและอาณาจักรแห่งใหม่ขึ้นมาแทนที่ ก่อนที่จะมาถึงยุคของการสถาปนาอาณาจักรอยุธยาซึ่งดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนถึง 417 ปี

อาณาจักรอยุธยาเกิดขึ้นจากการร่วมมือกันของแคว้นสุพรรณภูมิ (สุพรรณบุรี) และ
แคว้นละโว้ (ลพบุรี) ซึ่งทั้งสองแคว้นเป็นศูนย์รวมอำนาจทางการเมืองในบริเวณภาคกลาง
ของประเทศไทยในปัจจุบัน โดยสุพรรณบุรีมีอำนาจทางทิศตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่ง
มีเมืองเก่าหลายเมืองรวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่มเดียวกัน เช่น เมืองนครชัยศรี (นครปฐมเดิม)
เมืองราชบุรี เมืองเพชรบุรี และอาจมีอิทธิพลลงไปทางตอนใต้บริเวณเมืองนครศรีธรรมราช
ส่วนเมืองลพบุรีมีอำนาจทางทิศตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา

ในการสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีใน พ.ศ.1893 ของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1
(อู่ทอง) ซึ่งเป็นพระนามภายหลังได้กระทำพิธีบรมราชาภิเษกแล้ว ปรากฏหลักฐานว่ากรุงศรี-
อยุธยาตั้งขึ้นในเมืองเก่าเดิมที่มีชื่อว่า **อโยธยา** ซึ่งมีมาก่อน และเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ระหว่าง
เมืองสุพรรณบุรีกับเมืองลพบุรี

1. อาณาจักรอยุธยาสถาปนาขึ้นมาใน พ.ศ. ไต ?

1. ตอบ.....
.....
.....

ภาพที่ 1.2 พระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าอู่ทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา : <http://adap.crma.ac.th>

ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการสถาปนาอาณาจักรอยุธยา

1. **ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่** กรุงศรีอยุธยาตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง มีแม่น้ำ 3 สายไหลผ่าน คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำป่าสัก มีดินแดนดินที่กว้างใหญ่อุดมสมบูรณ์ด้วยปุ๋ย แร่ธาตุและน้ำตามธรรมชาติ เหมาะแก่การเพาะปลูก โดยเฉพาะข้าว และมีสัตว์น้ำนานาพันธุ์สำหรับใช้เป็นอาหาร จึงเหมาะแก่การสร้างบ้านเรือนอาศัยบริเวณนี้

ภาพที่ 1.3 ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่เป็นหนึ่งในปัจจัยที่เอื้ออำนวย
ต่อการสถาปนาอาณาจักรอยุธยา
ที่มา : <http://4.bp.blogspot.com>

2. ใครเป็นผู้สถาปนาอาณาจักร
อยุธยา ?

3. อาณาจักรอยุธยาตั้งอยู่ระหว่าง
เมืองใด ?

2. ตอบ.....
.....

3. ตอบ.....
.....

ภาพที่ 1.4 แผนที่แสดงแม่น้ำที่ล้อมรอบอาณาจักรอยุธยา

ที่มา : <http://lek-prapai.org>

2. เป็นศูนย์กลางการคมนาคม กรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนเกาะที่มีแม่น้ำ 3 สายล้อมรอบ ทำให้กลายเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำ สามารถติดต่อค้าขายกับหัวเมืองทางภาคเหนือ และบริเวณหัวเมืองลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างได้สะดวก อีกทั้งกรุงศรีอยุธยายังตั้งอยู่ไม่ไกลจากทะเล เรือเดินทะเลสามารถแล่นเข้ามาค้าขายกับอยุธยาได้ ส่งผลให้อยุธยากลายเป็นอาณาจักรที่เป็นศูนย์กลางการคมนาคมค้าขาย ซึ่งทำรายได้และความมั่งคั่งแก่ราชอาณาจักร

3. ความมั่นคงทางยุทธศาสตร์ กรุงศรีอยุธยามีสภาพเป็นเกาะมีแม่น้ำและลำคลองล้อมรอบ จึงเป็นแนวป้องกันการบุกรุกของข้าศึกได้ เนื่องจากกองทัพข้าศึกโจมตีลำบาก โดยต้องยกทัพข้ามแม่น้ำและเมื่อถึงฤดูน้ำหลากน้ำจะท่วมฝั่งนอกพระนคร ทำให้ข้าศึกไม่สามารถตั้งทัพต่อไปได้ ต้องยกทัพกลับ สภาพภูมิศาสตร์จึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กรุงศรีอยุธยารักษาอำนาจได้ยาวนานถึง 417 ปี

4. พื้นที่โดยทั่วไปของอาณาจักรอยุธยาเหมาะแก่
การทำอะไรมากที่สุด ?

5. แม่น้ำสายใดที่ไหลล้อมรอบอาณาจักรอยุธยา ?

4. ตอบ.....

.....

.....

.....

5. ตอบ.....

.....

.....

4. ช่องว่างทางการเมือง ในช่วงเวลาที่พระเจ้าอู่ทองทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนั้นเป็นเวลาที่ยอดนักปกครองสุโขทัยและขอม ซึ่งเรืองอำนาจอยู่ก่อนได้เสื่อมอำนาจลง ทำให้กรุงศรีอยุธยาสามารถขยายอาณาเขตสร้างความมั่นคงแก่ราชอาณาจักรได้

ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีความสำคัญที่สร้างเสริมให้พระเจ้าอู่ทองทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของอาณาจักรใหม่ได้สำเร็จ พร้อมทั้งวางรากฐานการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจในสมัยต่อมา

ในสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1991–2031) ซึ่งเป็นกษัตริย์ที่ครองราชย์ยาวนานที่สุดในสมัยอยุธยา พระองค์ทรงทำการปฏิรูปการปกครอง ทรงวางรากฐานระเบียบการบริหารราชการแผ่นดินส่วนกลางและส่วนหัวเมือง และจัดระเบียบสังคมไทย

ภาพที่ 1.5 แม่น้ำที่ล้อมรอบอาณาจักรอยุธยาเป็นแนวป้องกันการบุกรุกของข้าศึกได้เป็นอย่างดี

ที่มา : <http://haab.catholic.or.th>

6. ตอบ.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. แนวป้องกันที่ดีของอาณาจักรอยุธยา
คืออะไร ?

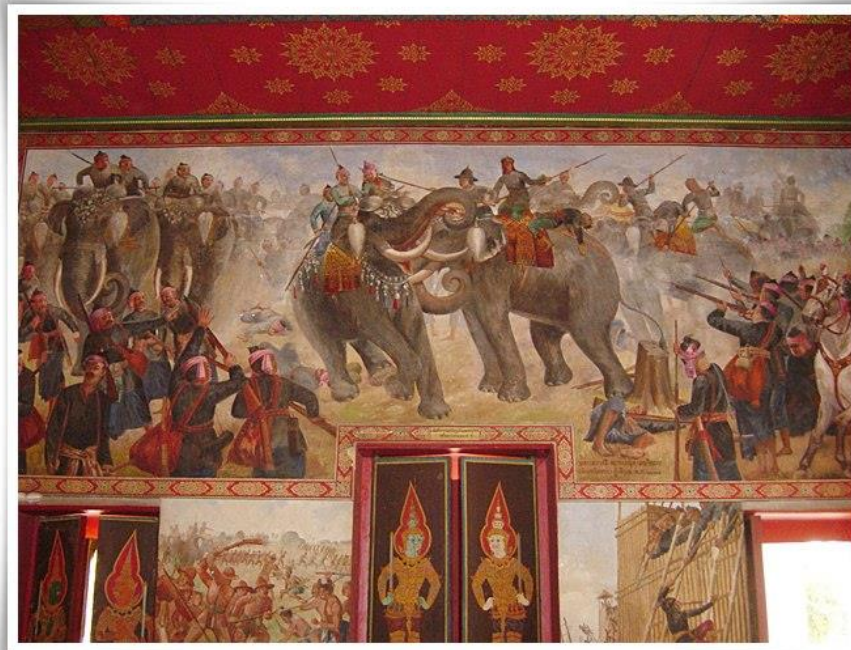

ในสมัยที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
ครองราชย์สมบัติ เป็นช่วงเวลาที่ยกทัพ
อยุธยาที่มีความเข้มแข็ง สามารถทำสงคราม
ขยายอาณาเขตออกไปอย่างกว้างขวางและ
ปราบปรามเมืองต่าง ๆ ได้อย่างราบคาบ ทำให้
บ้านเมืองมีความมั่นคง สงบเรียบร้อย ซึ่ง
ส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศในหลายด้าน

ภาพที่ 1.6 สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
ที่มา : <http://3king.lib.kmutt.ac.th>

ภาพที่ 1.7 จิตรกรรมฝาผนังรูปยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
ในวิหารวัดสุวรรณดาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่มา : <http://www.bloggang.com>

ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2231) อยุธยามีความเจริญรุ่งเรืองด้านการค้าขาย และการติดต่อกับต่างชาติมาก ไทยได้ส่งทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส ซึ่งการติดต่อสัมพันธ์กับต่างชาติในสมัยนี้นอกจากจะทำให้อยุธยามีความเจริญด้านการค้าแล้ว ชาวต่างชาติยังได้นำความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทยด้วย เช่น การสร้างสะพานด้วยการก่ออิฐ ท่อประปา และที่เก็บน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค รวมทั้งปราสาทราชมนเฑียรที่สร้างอย่างใหญ่โตและถาวรขึ้น เป็นต้น

7. อาณาจักรใดที่เริ่มเสื่อมอำนาจลงจนทำให้อาณาจักรอยุธยาสามารถขยายอาณาเขตและสร้างความมั่นคงได้ ?

8. อาณาจักรอยุธยาสามารถขยายอาณาเขตได้อย่างกว้างขวางในสมัยของพระมหากษัตริย์พระองค์ใด ?

7. ตอบ.....

.....

.....

8. ตอบ.....

.....

เมื่อสิ้นรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ อยุธยาก็เกิดความแตกแยก ชุนนาง
แก่งแย่งความเป็นใหญ่ บ้านเมืองจึงอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมอ่อนแอ ขาดความมั่นคง จึงส่งผลให้
ในปี พ.ศ. 2310 ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ เมื่อพม่ายกกองทัพมาตีอยุธยา ทำให้
อยุธยาต้องตกเป็นประเทศราชของพม่าเป็นครั้งที่ 2 สงครามครั้งนี้พม่าได้เผาทำลายปราสาท
พระราชวัง และวัดวาอาราม กวาดต้อนผู้คนและทรัพย์สินของไทยไปจำนวนมาก เป็นผลทำให้
อยุธยาเสื่อมสลายลง

ภาพที่ 1.8 สงครามครั้งสุดท้ายในสมัยอยุธยาในปี พ.ศ. 2310

ที่มา : <https://c1.staticflickr.com>

รัชสมัย	พระนาม	ปีที่ครองราชย์	พระราชกรณียกิจ/ เหตุการณ์
1	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง)	พ.ศ. 1893-1912	- สถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็น ราชธานี - จัดระเบียบการปกครอง แบบจตุสดมภ์
2	สมเด็จพระราเมศวร	พ.ศ. 1912-1913 และ พ.ศ. 1931- 1938	ครองราชย์ 2 ครั้ง ครั้งแรก ครองได้ 1 ปี ก็ถวายราช สมบัติให้ขุนหลวงพะงั่วแล้ว ย้ายไปครองเมืองลพบุรีครั้งที่ 2
3	สมเด็จพระรามราชาธิราช	พ.ศ. 1938-1952	
4	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพะงั่ว)	พ.ศ. 1913-1931	- พ.ศ. 1913 ส่งทูตไปเจริญ สัมพันธไมตรีกับจีน - ขยายอำนาจ รวบรวมหัว เมืองทางเหนือ
5	สมเด็จพระเจ้าทองลั่น	พ.ศ. 1931	
6	สมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ 1 (เจ้านครอินทร์)	พ.ศ. 1952-1967	
7	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา)	พ.ศ. 1967-1991	- ขยายอำนาจไปยังเขมร - รวมอาณาจักรสุโขทัยเข้า กับอาณาจักรอยุธยา
8	สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	พ.ศ. 1991-2031	- จัดระเบียบการปกครอง ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

			- ปฏิรูปการปกครองโดย แบ่งงานฝ่ายทหารและ ฝ่ายพลเรือนออกจากกัน อย่างชัดเจน
9	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3 (สมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ 2)	พ.ศ. 2031-2034	- ยกทัพไปตีเมืองทวายที่ เสียไปครั้งก่อนกลับคืน
10	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 (พระเชษฐาธิราช)	พ.ศ. 2034-2072	- พ.ศ. 2059 ทำสนธิสัญญา กับโปรตุเกสซึ่งเป็นสนธิ สัญญานับแรกที่ทำกับ ชาตียุโรป ซึ่งต่อมาได้นำ วิธีใช้ปืนไฟและวิชาทหาร แบบยุโรปเข้ามาเผยแพร่ ในไทย
11	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 4 (หน่อพุทธางกูรหรือ พระอาทิตย์วงศ์)	พ.ศ. 2072-2076	- เจริญสัมพันธไมตรีกับ เชียงใหม่ - สวรรคตด้วยโรคไข้ทรพิษ
12	สมเด็จพระรัษฎาธิราชกุมาร (พระรัษฎาธิราช)	พ.ศ. 2076-2077	- ครองราชย์เมื่อมี พระชนมายุเพียง 5 พรรษา - ถูกสมเด็จพระไชย ราชาธิราช ยกทัพจาก พิษณุโลกมาจับตัวไปสำเร็จ โทษ
13	สมเด็จพระไชยราชาธิราช	พ.ศ. 2077-2089	- มีกองทหารอาสาโปรตุเกส - อนุญาตให้ชาวโปรตุเกส สร้างบ้านเรือนและสอน ศาสนาคริสต์

			- ยกทัพไปรบกับเชียงใหม่
14	สมเด็จพระยอดฟ้า (พระแก้วฟ้า)	พ.ศ. 2089-2091	- ขึ้นครองราชย์เมื่อ พระชนมายุได้ 11 พรรษา แต่เนื่องจากยังทรงพระ เยาว์จึงได้ทูลเชิญพระราช ชนนี คือ ท้าวศรีสุดาจันทร์ เป็นผู้บริหารราชการ แผ่นดินแทน - ถูกขุนรวงศาธิราชลอบ ปลงพระชนม์
15	สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (สมเด็จพระเทียรราชา หรือ พระเจ้าช้างเผือก)	พ.ศ. 2091-2111	- ทำสงครามช้างเผือกกับ พม่า - พระสุริโยทัยถูกพระแสง ของเจ้าขาดคอช้าง
16	สมเด็จพระมหินทราธิราช	พ.ศ. 2111-2112	- เสียเอกราชครั้งที่ 1 แก่ พม่า
17	สมเด็จพระมหาธรรม ราชาธิราช (สมเด็จพระ สรรเพชญ์ที่ 1)	พ.ศ. 2112-2133	- พ.ศ. 2112-2127 ทรง ปกครองอาณาจักรอยุธยา ในฐานะประเทศราชของ พม่า - พ.ศ. ๒๑๒๗ พระนเรศวร ประกาศอิสรภาพ
18	สมเด็จพระนเรศวรมหาราช (สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 2)	พ.ศ. 2133-2148	- พ.ศ. 2135 ทำสงคราม ยุทธหัตถีกับพระมหา อุปราชาแห่งพม่า - มีการขยายอาณาเขต

			ออกไป กัมพูชายอมเป็นเมืองขึ้นของไทย - ยกทัพไปรบกับพม่าถึงหงสาวดี 2 ครั้ง
19	สมเด็จพระเอกาทศรถ	พ.ศ. 2148-2153	- เจริญสัมพันธไมตรีด้านค้าขายกับฮอลันดา
20	สมเด็จพระศรีเสาวภาคย์	พ.ศ. 2153-2154	- ถูกขุนนางลอบปลงพระชนม์
21	สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม	พ.ศ. 2154-2171	- ส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโปรดเกล้าฯ ให้คัดลอกพระไตรปิฎกฉบับสมบูรณ์ - ทรงมีความสัมพันธ์ไมตรีกับบรรดาต่างประเทศที่เข้ามาติดต่อค้าขายกับไทย ทำให้อยุธยาเป็นเมืองท่าสำคัญในภูมิภาคแถบนี้ของโลก
22	สมเด็จพระเชษฐาธิราช	พ.ศ. 2171	- ถูกเจ้าพระยากลาโหมสุริยวงศ์สำเร็จโทษ
23	สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์	พ.ศ. 2172	- ถูกเจ้าพระยากลาโหมสุริยวงศ์สำเร็จโทษ และตั้งตนเองเป็นกษัตริย์
24	สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง	พ.ศ. 2172-2199	- เกิดกรณีพิพาทกับญี่ปุ่น
25	สมเด็จพระเจ้าฟ้าไชย	พ.ศ. 2199	
26	สมเด็จพระศรีสุธรรมราชา	พ.ศ. 2199	

27	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช	พ.ศ. 2199-2231	<ul style="list-style-type: none"> - ผูกมิตรกับตะวันตกชาติอื่น เพื่อถ่วงดุลฮอลันดา - พ.ศ. 2228 เจริญสัมพันธไมตรีกับพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส
28	สมเด็จพระเพทราชา	พ.ศ. 2231-2246	<ul style="list-style-type: none"> - ทรงปฏิรูปการปกครองใหม่ โดยให้เจ้าเมืองฝ่ายเหนืออยู่ในความดูแลของสมุหนายก และหัวเมืองฝ่ายใต้อยู่ในความควบคุมดูแลของสมุหพระกลาโหม
29	สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (สมเด็จพระสุริเยนทราธิบดี หรือ สมเด็จพระเจ้าเสือ)	พ.ศ. 2246-2251	<ul style="list-style-type: none"> - การขุดคลองมหาชาติ เชื่อมระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำท่าจีน ทำให้การคมนาคมสะดวก
30	สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 9 (สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ)	พ.ศ. 2251-2275	<ul style="list-style-type: none"> - การค้าข้าวของไทยรุ่งเรืองมาก โดยเฉพาะการขายให้กับจีน
31	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ	พ.ศ. 2275-2301	<ul style="list-style-type: none"> - อยุธยาเริ่มอ่อนแอลง เนื่องจากการสู้รบภายในประเทศ - พ.ศ. 2294 ส่งคณะสมณทูตไปสืบศาสนาให้ชาวลังกา
32	สมเด็จพระเจ้าอุทุมพร	พ.ศ. 2301	<ul style="list-style-type: none"> - ครองราชย์ได้ 2 เดือน ก็

	(ขุนหลวงหาวัด)		ถวายราชสมบัติแก่ พระเจ้าเอกทัศ
33	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่ง สุริยาสน์อมรินทร์ (พระเจ้าเอกทัศ)	พ.ศ. 2301-2310	- เสียเอกราชครั้งที่ 2 ให้กับ พม่า

ภาพที่ 1.9 การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 แก่พม่าทำให้ราชธานีได้รับ
ความเสียหายยากเกินจะบูรณะขึ้นใหม่ได้
ที่มา : www.comingthailand.com

9. สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
ทรงมีพระราชกรณียกิจที่
สำคัญต่ออาณาจักรอยุธยา
อย่างไรบ้าง ?

9. ตอบ.....
.....
.....

10. พระมหากษัตริย์พระองค์ใดที่ทำให้
อาณาจักรอยุธยามีความเจริญรุ่งเรือง
ในด้านการค้าขาย และติดต่อกับ
ต่างประเทศมากที่สุด ?

10. ตอบ.....
.....
.....

เฉลยท้ายเล่ม

ตรวจคำตอบได้ที่นี้เลยครับ

1. อาณาจักรอยุธยาสถาปนาขึ้นมาใน พ.ศ. ไต ?

ตอบ พ.ศ. 1893

2. ใครเป็นผู้สถาปนาอาณาจักรอยุธยา ?

ตอบ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง)

3. อาณาจักรอยุธยาตั้งอยู่ระหว่างเมืองใด ?

ตอบ เมืองสุพรรณกับเมืองลพบุรี

4. พื้นที่โดยทั่วไปของอาณาจักรอยุธยาเหมาะแก่การทำอะไรมากที่สุด ?

ตอบ การเพาะปลูก

5. แม่น้ำสายใดที่ไหลล้อมรอบอาณาจักรอยุธยา ?

ตอบ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำป่าสัก

6. แนวป้องกันที่ดีของอาณาจักรอยุธยาคืออะไร ?

ตอบ แม่น้ำ ลำคลองที่ล้อมรอบอาณาจักร

7. อาณาจักรใดที่เริ่มเสื่อมอำนาจลงจนทำให้อาณาจักรอยุธยาสามารถ
ขยายอาณาเขตและสร้างความมั่นคงได้ ?

ตอบ อาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรขอม

8. อาณาจักรอยุธยาสามารถขยายอาณาเขตได้อย่างกว้างขวางในสมัย
ของพระมหากษัตริย์พระองค์ใด ?

ตอบ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

9. สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงมีพระราชกรณียกิจที่สำคัญต่อ
อาณาจักรอยุธยาอย่างไรบ้าง ?

ตอบ ปฏิรูปการปกครอง

10. พระมหากษัตริย์พระองค์ใดที่ทำให้อาณาจักรอยุธยามีความ
เจริญรุ่งเรืองในด้านการค้าขาย และติดต่อกับต่างประเทศมากที่สุด ?

ตอบ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

บรรณานุกรม

- ไพฑูรย์ มีกุล และคณะ. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช
2551. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช สํารานราษฎร, 2554.
- วาสนา ทวีกุลทรัพย์. หน่วยที่ 3 ชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรม เอกสารชุดการสอน
ชุดวิชาสื่อการศึกษาพัฒนาสร หน่วยที่ 1-7. พิมพ์ครั้งที่ 7. นนทบุรี :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2551.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่
5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. พิมพ์ครั้งที่ 6.
กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2554.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2551.

เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

http://sv5.postjung.com	http://4.bp.blogspot.com
http://adap.crma.ac.th	http://c1.staticflickr.com
http://lek-prapai.org	http://www.bloggang.com
http://haab.catholic.or.th	
http://3king.lib.kmutt.ac.th	